

STWÓRZ

KLIMAT DO

ROZMÓW

czyli jak o energii i zmianach
klimatu debatować w szkole?

STWÓRZ KLIMAT DO ROZMÓW

czyli jak o energii i zmianach
klimatu debatować w szkole?

wstęp

W Polsce wiele osób przechodzi obojętnie wobec kwestii zmian klimatu. Nie dostrzegamy, że nas również one dotyczą, a ich efekty od kilku lat są widoczne w Polsce: obserwujemy nasilenie anomalii pogodowych (huraganów, gwałtownych ulew i w konsekwencji powodzi popadowych). Konsekwencje globalnego ocieplenia, które już teraz możemy odczuwać, to tylko jeden z aspektów wyzwania, przed którym stoimy. Równie istotna jest przyczyna nasilania efektu cieplarnianego: emisja gazów. Polska jest w pierwszej dwudziestce państw emitujących najwięcej CO₂, jednego z gazów cieplarnianych. Polska energetyka prawie całkowicie oparta jest na węglu, którego spalanie powoduje emisję dwutlenku węgla do atmosfery. Dlatego sensowne jest podejmowanie jednocześnie tematów zmian klimatu i energii, ponieważ są one ze sobą mocno związane.

Mamy nadzieję, że nasza publikacja pomoże spojrzeć szerzej na tematykę zmian klimatu i zrozumieć związek między lokalnymi działaniami i globalnymi konsekwencjami.

Dzięki tej publikacji:

- ▶ spojrzycie na energię i zmiany klimatu z nowej perspektywy, zobaczycie, jak bogaty jest to temat do dyskusji;
- ▶ przygotujecie się do organizacji i poprowadzenia debat na tematy, które was pasjonują – w tym przewodniku proponujemy wątki związane z gospodarowaniem energią, polityką energetyczną oraz zmianami klimatu, ale debatować można o wszystkim;
- ▶ będziecie wiedzieli, jak zwrócić uwagę mediów lokalnych na ważne tematy, np. na problematykę działań podejmowanych przez UE w ramach prowadzonej przez nią polityki energetycznej.

SPIS TREŚCI

DEBATA / 06

Debata to ciekawy sposób na zgłębienie ważnych dla was tematów.

WASZ TEMAT / 10

Wybór tematu zależy od was

DEBATY W PRAKTYCE / 16

Poznaliście już podstawy teoretyczne, czas zabrać się do pracy nad organizowaniem debaty!

PORADY ORGANIZACYJNE / 26

W tej części znajdziecie kilka praktycznych wskazówek, które pomogą wam sprawnie zorganizować i przeprowadzić debatę

CO PO DEBACIE? / 30

Wnioski z debaty są cenne nie tylko dla was, ale także dla innych.

DEBATA

Część 1/ Debata

DEBATA TO CIEKAWY SPOSÓB NA ZGŁĘBIENIE WAŻNYCH DLA WAS TEMATÓW

Dzięki debatowaniu ćwiczyicie kulturę rozmowy, uczycie się wysłuchiwać i szanować argumenty innych. Kształtujecie opinie innych i sami stajecie przed koniecznością określenia swojego stanowiska w danej kwestii. Zapraszając osoby z doświadczeniem w jakiejś dziedzinie, ekspertów czy przedstawicieli władz, macie okazję poszerzyć swoją wiedzę i zawrzeć nowe znajomości.

ORGANIZUJĄC DEBATY PODEJMUJECIE SIĘ NIEZWYKLE WAŻNEGO ZADANIA – TWORZYCIE KLIMAT DO ROZMOWY O RZECZACH WAŻNYCH, NA KTÓRE ZWYKLE NIE MACIE CZASU ANI SPOSOBNOŚCI

Na debacie zyskujecie wy i zaproszone przez was osoby. Nabywacie nowe umiejętności: uczycie się organizacji, publicznego prezentowania opinii, konstruowania logicznych wypowiedzi, autoprezentacji. Przygotowując się do debaty zwiększacie także swoją wiedzę o danym zagadnieniu.

Organizując debatę dla szerszej grupy odbiorców – kilku klas, szkoły, osiedla – otwieracie się na nowe środowiska (sąsiadów, uczniów innych szkół, władze) i wpływacie na to, o czym będzie się mówiło przez kolejne dni, a często i na podejmowane decyzje.

Organizując debatę i zapraszając innych do udziału inicjujecie ważny proces społecznej dyskusji na tematy wspólne i istotne dla każdej społeczności. Przełamujecie marazm i zachęćcie do refleksji. Nawet jeśli podczas debaty nie uda się wszystkich przekonać do waszego zdania, każdy obecny będzie musiał przemyśleć poruszone kwestie, zastanowić się, rozważyć za i przeciw.

W czasach, kiedy zamykamy się w pokoju przed komputerem, bezmyślnie włączamy telewizor, bezwiednie przeskakujemy z kanału na kanał lub wciągamy się w ulubione seriale – stworzenie przestrzeni do demokratycznej dyskusji jest wartością samą w sobie. Debatowanie daje niepowtarzalną szansę wyrobienia sobie własnego zdania i poznania opinii innych.

ROZMOWA TO DZIAŁANIE!

A więc – do dzieła!

7 DOBRODZIEJSTW DEBATOWANIA

Przygotowanie materiałów do dyskusji, oglądanie filmów, rozmowy z ekspertami, przedstawicielami władz samorządowych czy przedstawicielami organizacji ekologicznych działających w waszym środowisku przyniosą wam wiele dobrego.

1. Zwiększy się wasza wiedza na temat zjawisk związanych ze zmianami klimatu.
2. Zrozumiecie przyczyny zachodzących wokół was zmian.
3. Dostrzeżecie związek między codziennymi nawykami używania energii a zmianami klimatu.
4. Będziecie dyskutować o największych wyzwaniach współczesnego świata i poczujecie się za nie współodpowiedzialni.
5. Poszukacie własnych, alternatywnych sposobów zmiany sytuacji.
6. Poznacie zdanie i opinie innych.
7. Być może przekonacie ludzi mających inne poglądy.

JAK SIĘ DO TEGO WSZYSTKIEGO ZABRAĆ?

Podstawą jest TEMAT – zagadnienie, które was pasjonuje, które uważacie za ważne i które chcecie poruszyć w rozmowie z innymi. Na etapie przygotowań do debaty poznajecie je lepiej, stawiacie nowe pytania, wybieracie ujęcie tematu i informacje, które chcecie zaakcentować.

Następnie określcie SPOSÓB – metodę, według której przeprowadzicie debatę, pozwalającą wam osiągnąć zamierzony efekt i zachęcić uczestników do naprawdę aktywnego udziału.

Zadbajcie o techniczne PRZYGOTOWANIE – jest to równie ważne jak część merytoryczna. Sprawna organizacja doda wam pewności siebie i stworzy komfort dla dyskutantów.

I w końcu DZIAŁANIE – rozmowa, argumentowanie, wnioskowanie, podsumowanie... i pamiętajcie: na debacie świat się nie kończy! Wnioski z niej mogą zainspirować was do podjęcia dalszych działań, których efektem staną się rzeczywiste zmiany – w waszym życiu codziennym, w waszej społeczności i – po trochu – całym świecie!

WASZ TEMAT

Część 2 / Wasz temat

WYBÓR TEMATU ZALEŻY OD WAS

Dobrze, jeśli jest to zagadnienie, które was pasjonuje, które uważacie za ważne i chcecie zaprezentować je innym. W naszym przewodniku proponujemy tematykę gospodarowania zasobami energii i zmian klimatu, ponieważ w naszym pojęciu są to istotne i kluczowe kwestie. Przyjrzyjcie się poniższym zagadnieniom. Mogą was zainspirować.

Prezentowane poniżej perspektywy podzieliliśmy według klucza: najpierw skupiamy się na nas samych – na tym, co możemy zmienić, zaczynając od swoich codziennych czynności. Potem zachęcamy do działań na rzecz lokalnej społeczności, czyli np. szkoły, osiedla, miejscowości, wreszcie proponujemy pracę na jeszcze większą skalę – na rzecz regionu, państwa i globu.

indywidualnie! Ta perspektywa inspirowana do przeanalizowania swoich codziennych nawyków pod kątem wykorzystywania energii (czy zawsze wyłączam komputer na noc, zakręcam kaloryfer przy wietrzeniu pokoju itd.). Poruszając te tematy, chcemy zastanowić się nad swoimi wyborami konsumenckimi, nad tym, co i jak często kupujemy. Zachęcamy do refleksji nad własnym stylem życia – czy jest energochłonny czy też energooszczędny oraz argumentujemy, dlaczego oszczędzanie energii ma sens. Na tym poziomie partnerami w dyskusji będą rówieśnicy i rodzina, a wprowadzane zmiany dotyczą codziennej rutyny.

lokalnie! W tym ujęciu tematu zachęcamy do spojrzenia na społeczność pod kątem potrzebnych jej i możliwych do przeprowadzenia zmian. Od zwiększania wiedzy mieszkańców osiedli na temat konsekwencji efektu cieplarnianego i jego związku z emisją gazów, poprzez promocję produktów lokalnych, podnoszenie świadomości konsumenckiej w waszej gminie, aż po tworzenie ścieżek rowerowych. Wiele może zdarzyć się w waszej miejscowości, jeśli wykażecie odpowiednią determinację i przekonacie dorosłych do waszych racji. Debata może być świetnym startem do takich działań! Na tym poziomie do dyskusji włączcie także sąsiadów, przedstawicieli lokalnego biznesu, władze, pracowników organizacji pozarządowych, inne szkoły, lokalne autorytety. Różnorodna i zdeterminowana grupa może razem wiele zdziałać.

globalnie! Debaty w tej ścieżce mają na celu zwrócenie uwagi na fakt, że będąc mieszkańcami konkretnej miejscowości i obywatelami konkretnego państwa, jesteście też częścią całego globu! Dlatego ważna jest świadomość konsekwencji własnych wyborów konsumenckich i stylu życia, które odczuwają ludzie żyjący w innych częściach świata – i które będą musieli ponosić ci, którzy nastaną po nas. Świadomość tych zależności jest pierwszym krokiem, aby domagać się od rządów konkretnych decyzji – np. instalacji paneli słonecznych i polityki energooszczędności w budynkach publicznych, wprowadzenia zachęt finansowych dla przedsiębiorców, aby inwestowali w odnawialne źródła energii, zreformowania kolei itd. Do debat na takie tematy możecie zaprosić pracowników krajowych organizacji pozarządowych, przedsta-

wicieli władz powiatu, województwa, osoby, które mają wpływ na decyzje polityczne w kraju i za granicą. Warto spytać o ich stosunek do trudnych, ale ważnych spraw związanych z globalną odpowiedzialnością i solidarnością.

PAMIĘTAJCIE

Niezależnie od tematu, jaki wybieracie, równie ważna jest sama rozmowa. Umożliwia zaprezentowanie odmiennych opinii i wzajemne zrozumienie, często też prowadzi do zbliżenia stanowisk, a to jest konieczne dla wspólnego i efektywnego działania!

ZANIM ROZPOCZNIECIE DYSKUSJĘ – TROCHĘ TEORII

ZMIANY KLIMATU

W mediach coraz częściej spotykamy się z określeniem „globalne ocieplenie”. Jest ono faktem, ale wiąże się z czymś więcej niż tylko podwyższeniem temperatury globu – powoduje powstawanie anomalii pogodowych: suszy, powodzi, huraganów oraz upodobnienie się do siebie pór roku i podwyższenie poziomu wód wskutek topnienia lodowców. To z kolei wpływa np. na zmianę warunków upraw rolnych, a nawet sprawia, że z obszarów wcześniej gęsto zaludnionych mieszkańcy emigrują do innych, bardziej przyjaznych regionów.

EFEKT CIEPLARNIANY

Kiedy mówi się o klimacie Ziemi, często używa się określenia „efekt cieplarniany”. Ale czy wiecie, że bez gazów cieplarnianych temperatura na naszej planecie spadłaby do około -18 stopni Celsjusza?! Działa to następująco:

- ▶ promienie słoneczne nagrzewają Ziemię generując ciepło
- ▶ Ziemia nie oddaje całej energii cieplnej w przestrzeń kosmiczną, ponieważ otoczona jest gazową powłoką – atmosferą ziemską
- ▶ gazy cieplarniane zawarte w atmosferze (para wodna, dwutlenek węgla, metan, podtlenek azotu) zatrzymują ciepło przy Ziemi, tak jak szkło w cieplarniach (szklarniach).

Efekt cieplarniany zaczyna stwarzać problemy, jeśli Ziemia nagrzewa się nadmiernie. Dochodzi do tego na przykład w wyniku zmiany składu gazów cieplarnianych w atmosferze. Jeżeli ich stężenie rośnie – na przykład w następstwie różnych form działalności człowieka prowadzących do zwiększenia emisji CO₂ – zmniejsza się przenikalność atmosfery. Przy powierzchni Ziemi zostaje zatrzymana zbyt duża ilość ciepła, co powoduje nienaturalny wzrost temperatury na naszej planecie.

WIĘCEJ O EFEKCIE CIEPLARNIANYM PRZECZYTAJ TUTAJ:

www.zemianarozdrozu.pl/encyklopedia/12/efekt-cieplarniany-wprowadzenie

KTOŚ Z WASZEGO OTOCZENIA NIE WIERZY W ZMIANY KLIMATU?

SAMI NALEŻYCIE DO GRONA SCEPTYKÓW? KLIKNIJCIE NA:

www.zemianarozdrozu.pl/dl/Guide_Skepticism_Polish.pdf

www.wfpl.panda.org/co_robimy/klimat_glowna/klimat_energia/przekonaj_sceptyka_glowna

PRZYCZYNY ZMIAN KLIMATU

Na przestrzeni ubiegłego wieku średnie temperatury na Ziemi wzrosły o 0,6° C, a w stosunku do ery przedindustrialnej o 0,7°C. Ten pozornie niewielki przyrost temperatury jest jednak większy niż wahania temperatury na naszej planecie w okresie ostatniego tysiąclecia. Ma dramatyczne konsekwencje w skali całego globu. Lata dziewięćdziesiąte XX wieku były najcieplejszą dekadą od momentu rozpoczęcia systematycznych pomiarów temperatury, a rok 1998 był najgorętszym, jaki w tych pomiarach odnotowano. Klimat Ziemi podlega naturalnym zmianom i cyklom – zmiany na orbicie ziemskiej i zmienne natężenie aktywności Słońca powodują wahania w ilości energii słonecznej docierającej do powierzchni Ziemi. Erupcje wulkanów, które wyrzucają duże ilości pyłu do górnych warstw atmosfery mogą przyczynić się do ochłodzenia Ziemi, bo promienie słoneczne nie docierają wtedy do jej powierzchni.¹

ZMIANY KLIMATU WYWOŁANE DZIAŁALNOŚCIĄ CZŁOWIEKA?

Te naturalne zmiany sprawiają, że trudno dokładnie ustalić, w jakim stopniu działalność ludzka wpływa na zmiany klimatu. Samo istnienie tego wpływu zostało jednak potwierdzone w kolejnych raportach międzyrządowego Panelu ds. Zmian Klimatycznych (*Intergovernmental Panel on Climate Change*, IPCC). Jednoznacznie stwierdzono w nich, że mamy obecnie do czynienia z globalnym ociepleniem. Uznano ponadto, iż wzrost temperatury na Ziemi jest wynikiem zmasowanej emisji gazów cieplarnianych wywołanej przez człowieka.

1. www.zemianarozdrozu.pl/encyklopedia/38/energia-i-emistje-co2

NASZA EMISJA GAZÓW CIEPLARNIANYCH

Które sektory gospodarki emitują najwięcej gazów cieplarnianych? 30% powstaje w produkcji przemysłowej i gospodarstwach domowych, 20% w transporcie, zaś kolejnych 20% w procesie produkcji energii elektrycznej i przy stosowaniu chemikaliów. Innymi ważnymi obszarami emisji gazów są rolnictwo i hodowle. Pola ryżowe i stada bydła to najważniejsze źródła emisji metanu. Około jednej czwartej emisji metanu wywołanej działalnością człowieka pochodzi z pól ryżowych. W skali globalnej wydalanie gazów w procesie trawiennym bydła odpowiada zaś za efekt cieplarniany w tym samym stopniu co światowy transport samochodowy (około 20%). Pamiętajmy, że lasy tropikalne, które pochłaniają dwutlenek węgla, są często karczowane w celu stworzenia pastwisk dla bydła lub pod uprawę soi na pasze. Negatywne efekty nasilają się jeszcze, gdy karczowanie przeprowadza się metodą wypalania.²

GAZ CIEPLARNIANY ŹRÓDŁO

Dwutlenek węgla (CO ₂) i tlenek węgla (CO)	Spalanie paliw kopalnych (węgiel, ropa naftowa i gaz ziemny w transporcie i przemyśle – na przykład spaliny samochodowe) oraz biomasy (wycinanie/wyniszczenie lasów w celu pozyskania drewna, karczowanie); produkcja cementu.
Metan (CH ₄)	Hodowla bydła i trzody chlewnej, uprawa ryżu, wysypiska śmieci, wydobywanie węgla (gaz kopalniany), produkcja ropy naftowej i gazu ziemnego.
Podtlenek azotu (N ₂ O)	Nawozy azotowe stosowane w rolnictwie, spalanie biomasy.
Freony chlorofluorowęglowodory	Gazy sprężone w pojemnikach z substancjami w aerozolu, gazy w substancjach chłodzących, gazy jako substancje wypełniające w piankach i polistyrenie.
Ozon (O ₃)	Spalanie paliw kopalnych przez pojazdy i środki transportu.

Źródła: *Ramowa konwencja Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu*, World Resources Institute, Specjalny dodatek do pisma *General-Anzeiger*, 1999).

2. www.zemianarozdrozu.pl/encyklopedia/38/energia-i-emisje-co2

KONSEKWENCJE GLOBALNEGO OCIEPLENIA

Wzrost temperatury na Ziemi powoduje topnienie śniegów i lodowców na obu biegunach i w pasmach górskich. W następstwie tych zjawisk zmniejsza się ilość wody pitnej oraz podnosi się poziom mórz, co jest z kolei przyczyną powodzi i zatapiania mniejszych wysepek. Rosnące temperatury przynoszą niższe plony w rolnictwie. Całe ekosystemy będą się zmieniać, niektóre gatunki wyginą, a inne rozprzestrzeniają się na nowych obszarach. Globalne ocieplenie przyczyni się także do zwiększenia parowania wód (na przykład w oceanach i rzekach), które będą powracać na Ziemię w postaci deszczu, przynosząc więcej opadów i burz w porównaniu do obecnego stanu. Podnie się również temperatura wody w morzach, co będzie wzmacniać siłę huraganów.³

BEZPIECZEŃSTWO ENERGETYCZNE

Zapotrzebowanie na energię w krajach europejskich jest ogromne, a naturalne zasoby surowców energetycznych – takich jak ropa naftowa i gaz ziemny – są stosunkowo niewielkie. W 2007 roku Komisja Europejska zainicjowała nowe ustawodawstwo dotyczące wspólnej polityki energetycznej. Do dziś Europa uzależniona jest jednak od importu energii z innych krajów. Na przykład znaczna część gazu ziemnego zużywanego przez mieszkańców Niemiec jest importowana z Rosji. Wiele innych krajów Europy, np. Polska i Czechy również importuje gaz ziemny z Rosji. Mieszkańcy tych krajów niepokoją się, że w przypadku niedoborów energii Rosja po prostu odetnie im dostawę gazu, by sprzedawać ograniczone ilości bogatszym odbiorcom, takim jak Niemcy. Dlatego ważne jest, aby z jednej strony zmniejszać zużycie energii poprzez jej oszczędzanie, a z drugiej poszukiwać alternatywnych rozwiązań – na przykład odnawialnych źródeł energii.

UE A POLITYKA KLIMATYCZNO-ENERGETYCZNA

Odnawialne źródła energii odgrywają coraz ważniejszą rolę w zaopatrzeniu UE w energię. Najbardziej znanymi źródłami odnawialnymi są siła wiatru, energia wodna oraz energia słoneczna. Rozległe farmy wiatraków z dużą ilością turbin wiatrowych zaczęły wyrastać w ostatnich latach jak grzyby po deszczu. Nie wszystkim podobają się te „białe olbrzymy”, ale siła wiatru ma ważną zaletę: do produkcji energii nie wykorzystuje skończonych zasobów surowców energetycznych, takich jak ropa naftowa i gaz ziemny. Tym samym pozyskiwanie energii z siły wiatru nie powoduje emisji dwutlenku węgla do atmosfery, nie pogłębia więc zmian klimatu.

Unia Europejska popiera wprowadzanie i ekspansję energii odnawialnej, a także dalsze badania w tej dziedzinie. Unia chce w ten sposób nie tylko wspierać działania na rzecz ochrony środowiska – chodzi także o uniezależnienie krajów członkowskich od dostaw energii i surowców z krajów spoza UE, takich jak Rosja. Dość istotne jest też tworzenie nowych miejsc pracy. Potencjał związany z odnawialnymi źródłami energii

jest jednak rozmieszczony w krajach Europy bardzo nierównomiernie. Na przykład kraje Europy południowej mogą korzystać z energii słonecznej znacznie łatwiej niż kraje w północnej części kontynentu.

WIĘCEJ NA TEN TEMAT:

www.dl klimatu.pl/Male-ABC-ochrony-klimatu

EFEKT CIEPLARNIANY A POLSKA

Polska, emitując duże ilości gazów cieplarnianych, przyczynia się do pogłębiania zmian klimatu. Produkuje 10 ton CO₂ na jednego mieszkańca rocznie. Dzieje się tak dlatego, że Polska energetyka jest zdominowana przez węgiel. Zarówno produkcja energii elektrycznej, jak i ciepła w ponad 90% bazuje na tym surowcu (93% energii elektrycznej produkowane jest z węgla). Razem z Chinami, Australią i RPA należymy do najbardziej uzależnionych od węgla krajów na świecie. Polski rząd nie ma radykalnego planu, aby zmniejszać produkcję energii z węgla i przestawiać się na czyste źródła energii oraz efektywność energetyczną. Zaledwie 3-4% energii elektrycznej w Polsce pochodzi z przyjaznych dla klimatu i środowiska odnawialnych źródeł (OZE), takich jak biomasa, woda, wiatr, słońce czy geotermia.

WIĘCEJ NA TEN TEMAT:

www.ceo.org.pl/portal/b_spe_kopalnia_wiedzy_doc?docId=59000

CO SPOŁECZNOŚĆ MIĘDZYNARODOWA ROBI NA RZECZ WALKI ZE ZMIANAMI KLIMATU?

Oficjalna energetyczna strategia UE „3x20 na 2020”, czyli dążenie do zwiększenia efektywności energetycznej o 20% w stosunku do roku 1990, zmniejszenia emisji gazów cieplarnianych o 20% i zwiększenia udziału OZE w ogólnej produkcji energii o 20% – jest dla Polski ogromnym wyzwaniem. Co więcej – toczące się rozmowy między państwami zmierzają w kierunku deklaracji zmniejszenia emisji CO₂ o 30%. Za takim ambitnym postanowieniem opowiada się większość państw UE. Polska jest najgłośniejszym oponentem takiego rozwiązania. Negocjacje dotyczące dozwolonych emisji CO₂ toczą się na spotkaniach przedstawicieli państw, które zainteresowane są wypracowaniem ogólnościatowego porozumienia w sprawie walki ze zmianami klimatu, które byłoby jednocześnie kontynuacją Protokołu z Kioto. Wygasa on w 2012, stąd też uzgodnienie nowego ogólnościatowego konsensusu w tej sprawie jest pilne i niezbędne. W trakcie cyklicznych konferencji, których celem jest jego wypracowanie (np. COP 14 w Poznaniu, COP 15 w Kopenhadze, a także nadchodzący COP 17 w Durbanie), określane są nie tylko limity emisji, ale również sposoby na adaptację do już odczuwalnych zmian klimatu. Podejmowane są decyzje, w jaki sposób i w jakich kwotach przekazać pieniądze rządów państw, które w najmniejszym stopniu przyczyniają się do

3. www.ziemianarozdrozu.pl/encyklopedia/38/energia-i-emisje-co2

wzrostu efektu cieplarnianego, najbardziej odczuwają jego działanie, a na dodatek nie stać ich na samodzielne radzenie sobie z negatywnymi skutkami zmian klimatu. Mowa tu na przykład o małych państwach wyspiarskich, których istnienie stoi pod znakiem zapytania w obliczu podnoszącego się poziomu wód oraz o krajach położonych wokół równika i zwrotników – o cieplejszym z definicji klimacie, gdzie dalszy wzrost temperatur prowadzi do całkowitej zmiany dotychczasowych warunków bytowych.

WIĘCEJ NA TEN TEMAT:

www.dlaklimatu.pl/ABC-negocjacji-klimatycznych
www.dlaklimatu.pl/Mala-sciaga-dla-kampanierow

CO MY MOŻEMY ZROBIĆ DLA KLIMATU?

Choć statystyczny Polak zużywa prawie dwa razy mniej energii niż przeciętny mieszkaniec „starej” Unii Europejskiej, to wykorzystujemy ją bardzo nieefektywnie. Z danych unijnego urzędu statystycznego wynika, że na każdą jednostkę PKB zużywamy trzy razy więcej energii niż mieszkańcy państw Europy Zachodniej. Przyczyny tego stanu to przewaga paliw stałych w strukturze zużycia energii pierwotnej, duży udział przemysłu ciężkiego w strukturze gospodarki, nadmierna materiałochłonność produkcji przemysłowej i duże marnotrawstwo oraz słabe wykorzystanie najnowszych technologii w procesach produkcyjnych i w zarządzaniu całością przedsięwzięć gospodarczych. Nawet bez wprowadzania rewolucyjnych metod możemy przez racjonalne wykorzystanie energii zmniejszyć jej zużycie nawet o 20% w krótkim czasie.

Politycy powszechnie utrzymują, że polska gospodarka jest zbyt biedna i zbyt słabo rozwinięta, aby możliwe było wprowadzenie jakichkolwiek programów oszczędzania. Powtarza się opinię, iż Polski nie stać na zwiększanie efektywności energetycznej, bo to zahamuje rozwój gospodarczy. Jak podaje Koalicja Klimatyczna, przykłady innych krajów pokazują, że jest odwrotnie. *Zwiększanie efektywności energetycznej wytwarzania, przesyłu i zużycia energii **zawsze** przynosi pozytywne skutki:*

- ▶ gospodarcze (zwiększenie konkurencyjności przedsiębiorstw poprzez zmniejszenie kosztów produkcji),
- ▶ finansowe (dla osób fizycznych i firm – zmniejszenie rachunków za energię, dla kraju – wzrost wpływów do budżetu państwa)
- ▶ i społeczne (poprawa jakości życia, tworzenie nowych miejsc pracy, wzrost bezpieczeństwa energetycznego).¹

4. Powyższy tekst jest fragmentem stanowiska Koalicji Klimatycznej w sprawie energooszczędności.

GDZIE MOŻNA SZUKAĆ OSZCZĘDNOŚCI W ZUŻYCIU PRĄDU, STARAJĄC SIĘ O PODWYŻSZENIE EFEKTYWNOŚCI ENERGETYCZNEJ?

- ▶ transport (zbiorowy – inwestycje w kolej, samochody hybrydowe/elektryczne);
- ▶ gospodarstwa domowe
- ▶ oraz małe i średnie przedsiębiorstwa (oświetlenie, termomodernizacja, dobra ochrona cieplna, etykiety energetyczne, budynki pasywne).

WIĘCEJ NA TEN TEMAT:

www.dlaklimatu.pl/mapa
www.dlaklimatu.pl/gr
www.ine-isd.org.pl/theme/UploadFiles/File/konferencje/stanowisko_kk_nt_ee1.pdf

ZRÓWNOWAŻONY TRANSPORT

Coraz większa dostępność podróży samolotami odrzutowymi zwiększa emisję gazów cieplarnianych. Transport lotniczy to obecnie najszybciej rosnące źródło emisji dwutlenku węgla. W odpowiedzi na problemy związane z nadmierną emisją powodowaną przez środki komunikacji powstała koncepcja zrównoważonego transportu. Jej celem jest zmniejszenie zastosowania środków transportu szkodliwych dla środowiska. Będzie to korzystne ze względu na ograniczenie emisji spalin i zmniejszenie skali niszczenia przestrzeni (szczególnie miejskiej) wskutek dominacji indywidualnego transportu samochodowego (wielkie parkingi, pozostawiane samochodami chodniki). Rozwiązaniem problemu może być transport zrównoważony, czyli korzystanie z transportu publicznego lub roweru, chodzenie pieszo, jazda jednym samochodem w kilka osób.

WIĘCEJ NA TEN TEMAT:

www.ceo.org.pl/portal/b_spe_kopalnia_wiedzy_doc?docId=59082
www.ziemiarnarozdrozu.pl/encyklopedia/44/transport-drogowy
www.ziemiarnarozdrozu.pl/encyklopedia/45/transport-lotniczy
www.ziemiarnarozdrozu.pl/encyklopedia/46/transport-wodny

DEBATY W PRAKTYCE

Część 3 / Debaty w praktyce

POZNALIŚCIE JUŻ PODSTA- WY TEORETYCZNE, CZAS ZABRAĆ SIĘ DO PRACY NAD ORGANIZOWANIEM DEBATY!

W tabelkach odnajdziecie przykłady tematów, które możecie wykorzystać do debaty. Są przyporządkowane trzem perspektywom, o których pisaliśmy wcześniej – perspektywie indywidualnej, lokalnej i globalnej. Przy każdym temacie podajemy pytania pomocnicze, które ułatwią wam pracę. Dla orientacji podajemy też stopień trudności tematu (im mniej gwiazdek tym łatwiejszy temat).

INDYWIDUALNIE!

TEMAT DEBATY	PYTANIA POMOCNICZE	RODZAJ DEBATY
Mój styl życia a zmiany klimatu ***	Czy mamy wpływ na zmiany klimatu? W jakim stopniu i w jaki sposób wpływamy na klimat? Jak możemy ten wpływ kształtować?	Za i przeciw, Oksfordzka, Akwarium
Samoograniczenie jako sposób na powstrzymanie globalnego ocieplenia **	Czemu mam sobie odmawiać? Co znaczy zmiana mojego stylu życia? Dlaczego tak trudno jest nam sobie odmawiać? Co mogłoby przekonać ludzi do wprowadzenia zmiany w swoich codziennych nawykach?	Za i przeciw, Oksfordzka, Akwarium, Panelowa, Sokratejska
Życie tu i teraz **	Czy brak myślenia o przyszłości to zbrodnia? Dlaczego nie realizować własnych aspiracji? Czy musimy myśleć o przyszłych pokoleniach? Czy powinniśmy czuć się odpowiedzialni za losy planety? Czy ktokolwiek w przeszłości myślał o warunkach w jakich my żyjemy?	Za i przeciw, Oksfordzka, Akwarium, Sokratejska
Samochód – najlepszy wynalazek ludzkości *	Jakie są plusy i minusy korzystania z samochodu? Czy samochód jest ważniejszy niż człowiek?	Za i przeciw, Oksfordzka, Akwarium

LOKALNIE!

TEMAT DEBATY	PYTANIA POMOCNICZE	RODZAJ DEBATY
Wiatraki w naszej okolicy **	Czy w naszym regionie mogą powstać farmy wiatrowe? A może inne OZE? Jaki jest stosunek do OZE w naszej okolicy? Jakie argumenty przemawiają za wprowadzaniem u nas nowych technologii pozyskiwania prądu? Jakie są ku temu przeszkody?	Panelowa, z ekspertem
Rowerem do szkoły? *	Czy mamy warunki, aby bezpiecznie jeździć na rowerze? Jakie są plusy i minusy korzystania z jednoślada? Jak zachowują się kierowcy wobec rowerzystów? Jak chcielibyśmy, by się zachowywali? Jak wymóc powstanie ścieżek, stojaków na rowery? Kto decyduje o tym, gdzie stoją stojaki na rowery i którądy biegnie ścieżka?	Otwarta, Panelowa, z ekspertem
Oszczędzanie energii w miejscach publicznych (szkoła, dom kultury, urząd gminy) **	Czy oszczędzanie energii w miejscach publicznych jest potrzebne / możliwe? Jak to zrobić? Gdzie szukać sojuszników? Jak dawać przykład? Jak wymuszać zmiany?	Za i przeciw, Oksfordzka, Akwarium

GLOBALNIE!

TEMAT DEBATY	PYTANIA POMOCNICZE	RODZAJ DEBATY
Skutki zużycia surowców w krajach uprzemysłowionych dla krajów rozwijających się ***	Jakie kraje zużywają najwięcej energii i w jakim celu?	Panelowa, z ekspertem, plenarna
	Które kraje emitują najwięcej gazów cieplarnianych powodując zmiany klimatu?	
	Które kraje najbardziej cierpią na skutek ocieplenia?	
	Czy to jest sprawiedliwe?	
	Kto powinien ponosić koszty walki z katastrofami naturalnymi wywołanymi zmianami klimatu?	
Świat bez ropy *	Czy możliwe jest życie bez ropy?	Panelowa, z ekspertem
	Kiedy zabraknie ropy?	
	Kto najbardziej to dotknie?	
	Jakie mamy alternatywy?	
Czy Polskę stać na energooszczędność? ***	Czy w Polsce opłaca się inwestować w poprawę efektywności energetycznej (energooszczędności)?	Za i przeciw, Panelowa, z ekspertem
	W co inwestować najpierw, by efekty oszczędności były największe?	
	Jak polskie ustawodawstwo stymuluje do dbałości o energooszczędność i energoefektywność?	

TEMAT DEBATY	PYTANIA POMOCNICZE	RODZAJ DEBATY
OZE w Polsce **	Czy potrzebujemy zróżnicowania źródeł energii?	Za i przeciw, Panelowa, z ekspertem
	Czy węgiel nie wystarczy?	
	Co jest bardziej opłacalne – inwestycja w OZE czy w „atom”?	
Wpływ Polski na zmiany klimatu **	Czy Polacy mają wpływ na klimat?	Za i przeciw, Oksfordzka, Panelowa, z ekspertem
	Jak nasza aktywność wpływa na klimat w skali światowej?	
	Jak można kształtować wpływ Polski na zmiany klimatu?	
	Kto może dokonać zmian?	

* / ** / *** stopień trudności

RODZAJE DEBAT

Debatować można w różny sposób, w większych i mniejszych grupach, z zaproszonymi gośćmi i we własnym gronie. Wszystko zależy od tego, na jaki temat chcecie dyskutować oraz jaki stawiacie sobie cel! Poniżej znajdziecie kilka sposobów organizacji debat:

1. Debata „za i przeciw”
2. Debata oksfordzka
3. Akwarium
4. Dyskusja panelowa / Dyskusja z zaproszonym gościem (ekspertem)
5. Dyskusja plenarna / Dyskusja nieformalna
6. Dyskusja sokratejska

1. DEBATA „ZA I PRZECIW”

W tej metodzie poznajecie dwa odmienne stanowiska dotyczące danego problemu. Wybieracie najbardziej przekonujące argumenty, poddajecie je analizie, a następnie opowiadacie się po jednej ze stron.

JAK TO DZIAŁA?

Grupa podzielona jest na dwie strony dyskutujące: zwolenników i przeciwników tezy. Debatujący siedzą naprzeciwko siebie. Podział może nastąpić spontanicznie (w dniu debaty) lub wcześniej, tak aby uczestnicy mogli przygotować i ustalić stosowne argumenty. Możecie też zaprosić do stron dyskutujących osoby z zewnątrz – ekspertów. Debata jest kierowana (moderowana) – może nią kierować nauczyciel, uczeń lub dwóch uczniów. To oni czuwają nad przebiegiem debaty, otwierają dyskusję, przydzielają i odbierają głos w razie przekroczenia limitu czasu, czuwają nad kulturą dyskusji. Debatujące strony przedstawiają własne stanowiska. Każdy dyskutant próbuje zaprezentować najlepsze argumenty na poparcie swojego zdania.

Na zakończenie moderator podsumowuje debatę. Podsumowanie polega na przeanalizowaniu jej i określeniu jej kluczowych momentów. W podsumowaniu i ogólnej ocenie debaty można wykorzystać następujące pytania:

- *Jakie argumenty były najbardziej przekonujące?*
- *Czy ktoś został przekonany i zmienił swoje zdanie?*
- *Jakie nowe ciekawe poglądy zaprezentowano?*
- *Co należy ulepszyć w kolejnej debacie?*

Jeśli pod koniec chcemy pomóc obu debatującym stronom w ustaleniu płaszczyzny porozumienia, prowadzący dyskusję prosi, aby każda z grup spróbowała znaleźć wśród argumentów grupy przeciwnej chociaż jeden argument, który mogłaby zaakceptować. Debata może zakończyć się także głosowaniem.

Jeżeli grupa uczestników jest liczna, możecie wprowadzić grupę obserwatorów. Ich zadaniem jest obserwacja zachowania dyskutantów, notowanie uwag dotyczących prezentowanych argumentów, wskazywanie słabych i mocnych stron, wychwytywanie błędów. Uwagi te są prezentowane na zakończenie debaty. Warto też wprowadzić funkcję sekretarza, który notuje najważniejsze opinie (taka notatka pomaga moderatorowi w podsumowaniu debaty).

WSKAZÓWKI OGÓLNE

Temat debaty nie powinien być skomplikowany, ale na tyle problematyczny, aby uczestnicy czuli potrzebę wypowiedzenia się na dany temat, popierając swoje zdanie stosowną argumentacją. Tematem debaty powinna być zatem budząca emocje teza, np. „Oszczędzanie energii nie służy nikomu”, „Zmiany klimatu to wymysł mediów”, „Od działań jednostki nic nie zależy”.

Jeśli nie macie mikrofonu, warto użyć rekwizytu, który imitując mikrofon pozwoli na uporządkowanie dyskusji (tylko osoby z „mikrofonem” mogą zabierać głos).

PRAKTYCZNE WSKAZÓWKI

- rozpoczynajcie wystąpienie od najsilniejszego argumentu;
- łączcie kolejne argumenty w logiczną całość;
- używajcie różnorodnych argumentów;
- popierajcie argumenty dowodami, np. danymi statystycznymi, poglądami różnych autorytetów;
- trzymajcie się głównego wątku dyskusji;
- próbujcie przewidzieć strategię przeciwnika
- słuchajcie uważnie argumentów strony przeciwnej, by móc formułować kontrargumenty, szukać słabego punktu przeciwnika
- nie czytajcie z kartki – odczytujcie tylko cytaty i dane statystyczne;
- sporządzajcie notatki, to pomoże przygotować kontrargumenty.

ZALETY DEBATY „ZA I PRZECIW”:

- ▶ kształcenie umiejętności logicznej argumentacji,
- ▶ rozwijanie umiejętności twórczego i krytycznego myślenia,
- ▶ umożliwienie lepszego zrozumienia podejmowanych decyzji,
- ▶ weryfikowanie własnych, często powierzchownych poglądów.

NIEBEZPIECZEŃSTWA ZWIĄZANE Z DEBATĄ „ZA I PRZECIW”

W wyniku debaty:

- ▶ jedna ze stron może czuć się przegrana
- ▶ jedna ze stron może być niezadowolona z decyzji obserwatorów
- ▶ mogą pojawić się negatywne emocje związane z tematem
- ▶ może pojawić się niezdrowa rywalizacja.

ROLA OPIEKUNA:

- ▶ pomoc w przygotowaniu merytorycznym
- ▶ (opcja) stanowisko moderatora stojącego na straży przyjaznej atmosfery, dbającego o demokratyczne wysłuchanie wszystkich zainteresowanych stron
- ▶ pomoc przy określeniu zasad dyskusji.

WARIANT

Głosowanie nogami. W celu zajęcia stanowiska stwórzcie oś (taśmę na podłodze, sznurek w powietrzu). Osoby, które ustawią się po jednej stronie – głosują na „tak”, po przeciwnej na „nie”. Osoby niezdecydowane mogą stanąć pośrodku.

2. DEBATA OKSFORDZKA – ODMIANA DEBATY „ZA I PRZECIW”

JAK TO DZIAŁA?

W debacie biorą udział dwa kilkusobowe (zazwyczaj trzyosobowe) zespoły, które prezentują przeciwstawne poglądy na zagadnienie, które jest jasno sformułowanym twierdzeniem (tezą), np. „transport samochodowy jest najlepszy dla ludzkości”, „instalacja farm wiatrowych zaburza krajobraz”, „oszczędzanie energii nie służy gospodarce”.

Uczestnicy dyskusji zabierają głos na przemian, rozpoczyna przedstawiciel zespołu broniącego tezę. Każdy z członków zespołu wcześniej przygotowuje swoje wystąpienie. Zespół działa wspólnie i wspólnie jest oceniany. Bardzo ważna jest funkcja sędziego. Odpowiada on za prawidłowy przebieg debaty, przyznawanie punktów i pilnowanie czasu. Do przeprowadzenia debaty wystarczy tylko jeden sędzia, ale może

być ich więcej, nawet czterech (pierwszy kontroluje czas, drugi przebieg całej debaty, dwaj pozostali oceniają poszczególne drużyny). Po ukończeniu debaty sędzia zarządza przerwę, odbywa się głosowanie, podliczenie głosów i ogłoszenie werdyktu.

PRZEBIEG DEBATY:

RUNDA PIERWSZA

a) Wypowiedź zespołu popierającego tezę (5 min). Osoba wypowiadająca się ma 5 minut na wyrażenie swojej opinii. Sędzia odpowiedzialny daje znak do rozpoczęcia wystąpienia i sygnalizuje, kiedy czas dobiega końca. W trakcie wypowiedzi drużyna przeciwna może przerwać występującemu, ale pytanie musi być bardzo zwięzłe i musi dotyczyć treści wypowiedzi mówcy. Można oddalić pytanie ze względu na zaburzenie konstrukcji wypowiedzi (np. odpowiedź znajduje się w jej dalszej części).

Mówca w rundzie 1: musi trzymać się tematu

- ▶ musi przedstawić argumenty popierające swoje stanowisko;
- ▶ musi respektować pytania drużyny przeciwnej (nie może oddalać wszystkich);
- ▶ powinien dbać o sposób, w jaki się wystawia;
- ▶ musi używać języka literackiego;
- ▶ nie powinien stosować argumentów, które są łatwe do podważenia, gdyż tylko pomoże drużynie przeciwnej.

b) Pierwsza wypowiedź drużyny sprzeciwiającej się tezie.

Drużyna przeciwna uzyskuje również 5 minut na wypowiedź, ale nie może nawiązywać do wypowiedzi pierwszej drużyny, argumenty nie mogą być dokładnym przeciwieństwem argumentów przytoczonych przez przeciwników.

RUNDA DRUGA

a) Odpowiedź grupy popierającej tezę

Mówca w rundzie 2:

- ▶ musi trzymać się tematu;
- ▶ musi odeprzeć argumenty przedstawione przez drużynę przeciwną;
- ▶ nie może rozpoczynać nowego wątku dyskusji;
- ▶ musi respektować pytania drużyny przeciwnej (nie może oddalać wszystkich jej pytań);
- ▶ może nawiązywać do argumentów przedstawionych przez osobę ze swojej drużyny, jednak nie może się w tej kwestii zbyt rozwódzić.

b) Odpowiedź grupy sprzeciwiającej się tematowi na wypowiedź grupy przeciwnej (5 min).

Mówca z zespołu sprzeciwiającego się tezie w rundzie 2:

- ▶ nie może nawiązywać do drugiej wypowiedzi drużyny przeciwnej.

RUNDA TRZECIA. MOWY KOŃCOWE

a) Mowa zespołu popierającego temat:

Osoba wypowiadająca się ma 3 minuty na wyrażenie swojej opinii. Sędzia sygnalizuje początek i koniec wyznaczonego czasu. Osobie przemawiającej nie można zadawać pytań.

Mówca w rundzie 3:

- ▶ ma całkowitą swobodę wypowiedzi, nadal jednak musi trzymać się tematu;
- ▶ musi na końcu swej wypowiedzi podsumować wszystkie argumenty sformułowane przez drużynę na początku debaty.

b) Mowa grupy sprzeciwiającej się tezie:

Mówca z zespołu sprzeciwiającego się tezie w rundzie 3

musi na końcu swej wypowiedzi podsumować wszystkie argumenty sformułowane przez własną drużynę na początku debaty.

PYTANIA Z SALI

Po wystąpieniach przychodzi czas na pytania zadawane przez publiczność. Ich ilość zależy od sędziego, jednak zawsze zadawane są minimum 3 pytania. Sędzia pilnuje, by nie były one skierowane tylko do jednej grupy. Pytania muszą dotyczyć wypowiedzi któregoś z uczestników debaty.

ZAKOŃCZENIE DEBATY I OGŁOSZENIE WYNIKU

Gdy publiczność nie ma już więcej pytań, następuje głosowanie, które decyduje o wyniku debaty.

PRAKTYCZNE WSKAZÓWKI DLA UCZNIÓW

Przy głosowaniu można zastosować rekwizyty, np. piłeczki pingpongowe w dwóch kolorach, które zbiera się do pudełka i liczy.

Zalety debaty oksfordzkiej:

- ▶ kształtowanie umiejętności logicznej argumentacji;
- ▶ duże pole do kreatywności;
- ▶ pozwala wczuć się w rolę i mocno zidentyfikować z zajmowanym stanowiskiem.

ROLA OPIEKUNA

Wspomaga sędziów

WARIANT

Inna wersja debaty oksfordzkiej.

Członkowie obu zespołów znają tezę, ale losują, czy będą jej bronić, czy ją odpierać. Każdy zespół wspólnie przygotowuje stanowisko, prezentowane przez poszczególnych członków w kolejnych rundach.

3. „AKWARIUM”

JAK TO DZIAŁA?

Na środku sali ustawiamy cztery krzesła, osoby siedzące na nich prowadzą dyskusję na wybrany temat. Dookoła nich ustawiony jest krąg krzesel, na których siedzą obserwatorzy. Kiedy któryś z obserwatorów uznaje, że dyskusja traci tempo lub po prostu chce zabrać głos, podchodzi do wybranego dyskutanta i przez klepięcie w ramię sygnalizuje zmianę. Nikt nie może się jej sprzeciwić (to podstawowa zasada „akwarium”). Intencją dyskusji typu „akwarium” jest wzajemne uczenie się i doskonalenie umiejętności, a nie tylko wyłapywanie błędów.

WSKAZÓWKA

Akwarium często wykorzystuje się do poruszenia kilku wątków. Pomiędzy czterema krzesłami, na podłodze, kładzie się symboliczne „rybki”, czyli kartki z zapisanymi na odwrocie pytaniami. Uczestnicy dyskusji podnoszą je i kolejno omawiają. Po wyczerpaniu tematu wyławiają nową „rybkę”. Akwarium jest dobrą formą dyskusji na tematy nie wymagające eksperckiej wiedzy, związane z osobistym doświadczeniem bądź opinią, np. „czy człowiek powinien porzucić swoje konsumpcyjne nawyki w celu poprawy stanu środowiska, czy powinniśmy czuć się odpowiedzialni za los ludzi cierpiących z powodu zmian klimatu?”.

ZALETY

Zmniejsza zagrożenie, że kilka osób zdominuje dyskusję, gdyż rotacja jej uczestników jest duża i nie można się sprzeciwić komendzie „zmiana”.

ROLA OPIEKUNA:

Pilnuje zasad zabierania głosu.

4. DYSKUSJA PANELOWA

JAK TO DZIAŁA?

W dyskusji panelowej temat jest publicznie dyskutowany przez wyznaczoną grupę, czyli „panel”, którą kieruje osoba zwana moderatorem. Grupa wcześniej przygotowuje się do dyskusji i ustala dokładnie, co ma być powiedziane. Pożądane jest, aby prezentowane wypowiedzi były dyskusyjne, a osoby je wypowiadające zajmowały różne stanowiska.

Pierwsza część spotkania jest przygotowana. Prowadzący (moderator) udziela głosu panelistom, którzy mają określony czas na swoje wystąpienie (zwykle 15-20 minut). Prowadzący na ogół wie, co panelista ma do powiedzenia, więc robi krótkie wprowadzenie do każdej prezentacji. Druga część spotkania jest otwarta dla osób z publiczności. Można zadawać pytania panelistom i komentować ich wypowiedzi, a także prezentować swój indywidualny punkt widzenia. Komentarze nie powinny zamieniać się jednak w długie wykłady. Moderator udziela głosu publiczności i panelistom. Na zakończenie krótko podsumowuje wypowiedzi, dodając swój komentarz. Dobrze przeprowadzona dyskusja panelowa nigdy nie kończy się jednoznacznym osądem, lecz pozostawia każdemu z uczestników poczucie wagi jego własnej opinii.

WSKAZÓWKA

W dyskusji panelowej często wykorzystuje się ekspertów. Nie musi być ich wielu: 3-4 osoby, ale ważne, by osoby te prezentowały podobny poziom merytoryczny. Zaproszenie panelistów, którymi będą: dyrektorzy szkół, eksperci, pracownicy organizacji pozarządowych czy przedstawiciele gminy – to możliwość konkretnego poszerzenia swojej wiedzy.

WARIANT

Możecie zaprosić tylko jednego gościa/eksperta. Pierwsza część spotkania należy do zaproszonej osoby, która dokonuje prezentacji tematu. W drugiej uczestnicy zadają pytania, komentują to, co wcześniej usłyszeli (podobnie jak w dyskusji panelowej, tylko z jednym prelegentem).

5. DYSKUSJA PLENARNA

JAK TO DZIAŁA?

Jest to swobodna dyskusja w grupie liczącej od kilkunastu do kilkudziesięciu osób (skuteczna wymiana poglądów możliwa jest jednak w grupach nie większych niż 20 osób). Dyskusja plenarna jest techniką pozwalającą na zaprezentowanie swojej wiedzy, doświadczeń, pomysłów na dany temat. Prowadzący dyskusję plenarną musi być dobrze przygotowany i mieć duże doświadczenie. Otwiera on dyskusję, przedstawia jej plan, zachęca do zabierania głosu, czuwa nad czasem wypowiedzi, przypomina o kulturze dyskusyjnej, podkreśla przechodzenie do kolejnych punktów dyskusji, podsumowuje dotychczasowe etapy, a wreszcie dokonuje podsumowania, wskazując punkty wspólne i rozbieżne. Dyskusja plenarna nie powinna trwać dłużej niż 45 minut.

WARIANT

W większej grupie można też zorganizować dyskusję o charakterze bardziej swobodnym. Wszyscy biorą w niej udział na równych prawach. Rola prowadzącego (uczni, ewentualnie nauczyciela) jest ograniczona i sprowadza się do rozpoczęcia dyskusji – uczestnikom pozwala się na swobodną wymianę poglądów. Prowadzący może też kontrolować czas. Powinien być jednak dobrym obserwatorem, aby dobrze rozumieć to, co się dzieje w grupie podczas dyskusji, przerywać, kiedy dyskutanci zbaczają z tematu lub wypowiadają się zbyt długo. Dyskusja nieformalna wykorzystywana jest do dzielenia się informacjami, prezentacji nowych stylów myślenia i poglądów.

6. DYSKUSJA SOKRATEJSKA

JAK TO DZIAŁA?

Jest formą rozmowy koncentrującej się na poznaniu wcześniej źródła. Może to być esej, raport, wiersz, film wideo, obraz lub ilustracja, artykuł prasowy itp. Dyskutuje się o nim, siedząc w kręgu. W odróżnieniu od innych form, dyskusja sokratejska koncentruje się na pytaniach otwartych. Krytyczne myślenie jest jej podstawą. Jej celem jest, aby to, co było niejasne, stało się jasne, a to, co pozornie nie ma przyczyn, znalazło swoje uzasadnienie. Dyskusja sokratejska jest dochodzeniem do prawdy. Promuje twórcze myślenie, rozwija tolerancję wobec różnych punktów widzenia.

PORADY ORGANIZACYJNE

Część 4 / Porady organizacyjne

W TEJ CZĘŚCI ZNAJDZIECIE
KILKA PRAKTYCZNYCH
WSKAZÓWEK, KTÓRE
POMOGĄ WAM SPRAWNIE
ZORGANIZOWAĆ
I PRZEPROWADZIĆ DEBATĘ

Nasze rady podzieliliśmy na kolejne etapy: planowania, przygotowań, promocji oraz realizacji. Wskazówki przydadzą się wszystkim, ale szczególnie tym, którzy zdecydują się zorganizować debatę panelową z udziałem gości, otwartą dla społeczności lokalnej i mediów.

ETAP PLANOWANIA

1. Określcie **cele**, jakim służyć ma debata. Na tej podstawie wybierzcie **temat** i zastanówcie się, **do kogo** ma być kierowana. Możecie nie wychodzić poza obszar klasy, jednak naprawdę warto zaprosić do wysłuchania i uczestniczenia w dyskusji innych uczniów, dyrekcję, a także osoby spoza szkoły: przedstawiciele władz samorządowych, polityków, pracowników organizacji pozarządowych, szefów firm działających w waszej gminie, media.
2. Jeśli uważacie, że wzbogacie dyskusję poprzez **zaproszenie ekspertów** – zróbcie to! Na przykład jeśli chcecie dowiedzieć się czegoś więcej na temat zmian klimatu i ich skutków, możecie zaprosić pracowników organizacji ekologicznej czy przedstawicieli nauki.
3. **Dobór prelegentów** (ekspertów, osób decyzyjnych, przedstawicieli władzy). Najlepiej zaprosić osoby z waszej miejscowości, nie ponosicie wówczas kosztów transportu do miejsca spotkania i poznacie wiele ciekawych, „lokalnych” informacji z pierwszej ręki.
4. Prelegenci powinni reprezentować różne instytucje (szkołę, administrację publiczną, organizacje pozarządowe, biznes) oraz grupy nieformalne. Różnorodność reprezentacji zapewni wielość punktów widzenia, co wpłynie na poziom debaty.
5. Debata nie powinna trwać zbyt długo. Zależnie od rodzaju trwa zwykle około 1–2 godzin.
6. Do dyskusji panelowej w roli prelegentów najczęściej zaprasza się od 3 do 5 osób, a wystąpienie każdej z nich trwa około 20 minut. Należy przewidzieć też czas na pytania z widowni, czyli dodatkowo około 20-30 minut.

ETAP PRZYGOTOWANIA

1. Zapraszanie prelegentów nie jest to łatwym zadaniem, gdyż są to osoby często zapracowane. Zaproszenie należy więc wysłać z odpowiednim wyprzedzeniem, im wcześniej, tym lepiej. Najczęściej wysyła się je (drogą mailową lub listownie) około 1,5 miesiąca przed planowanym terminem debaty. Jeśli nie otrzymacie odpowiedzi w ciągu 3 dni od dostarczenia wiadomości lub

listu, należy zatelefonować do adresata i w rozmowie nawiązać do zaproszenia. Z prelegentem należy umówić się na konkretny dzień oraz poinformować o zakresie tematycznym wystąpienia i czasie na nie przeznaczonym. Unikajcie sytuacji, w której prelegent przyjdzie nie znając tematu debaty i waszych oczekiwań. Wypada również poinformować, kim będą pozostali dyskutanci.

2. Pozwólcie, aby prelegent sprecyzował temat swojego wystąpienia. Sam najlepiej wie, na czym zna się najbardziej i jakie kwestie warto poruszyć. Konkretny temat nie może jednak odbiegać od obszaru tematycznego debaty.
3. Poproście, aby prelegenci przestali wam na kilka dni przed spotkaniem szkic swojego wystąpienia z głównymi wątkami oraz parę zdań o sobie (doświadczeniu zawodowym, pełnionej funkcji). Pozwoli to przedstawić osobę gościa, a także ułatwi prowadzącemu zadawanie pytań w przypadku, kiedy nie będzie głośów z sali.

ETAP PROMOCJI

1. Zastanówcie się, do kogo chcecie dotrzeć i dopasujcie odpowiednie narzędzia komunikacji.
  - I. **Stwórzcie plakaty!** Pamiętajcie, żeby powiesić je w różnych miejscach, tam gdzie pojawiają się osoby, które chcecie zaprosić – może na tablicy informacyjnej w Urzędzie Miasta, w sklepie osiedlowym? Wszystko zależy od tego, kto wystąpi w debacie i jak liczna ma być publiczność. Niech nie ogranicza was budżet – plakaty możecie zrobić sami – nie musicie ich drukować, możecie wykorzystywać „drugą stronę” już nieaktualnych ogłoszeń. Zrobione przez was będą ciekawsze i bardziej autentyczne.
  - II. **Wykorzystajcie internet!** Blog jest łatwym w użyciu, świetnym narzędziem komunikacji (można go założyć np. na blogspot.com.pl, wordpress.com). Wystarczy się załogować, chwilę poduczyć i wszystko staje się łatwe. Gdy na blogu pojawi się kilka postów, możecie przesyłać link do niego wraz z informacją o debacie do różnych mediów lokalnych. Posiadając bloga, czyli namiastkę strony internetowej, prezentujecie się bardziej profesjonalnie. Pamiętajcie też o założeniu fanpage’a na facebooku. Im więcej osób „lubiących” wydarzenie na waszym profilu, tym większą zyskujecie popularność.

2. Możecie urozmaicić spotkanie, przygotowując poczęstunek, np. ciastka z wróżką, ekologiczne potrawy, przysmaki kuchni regionalnej. Nie zapomnijcie poinformować o waszych planach w materiałach informacyjnych.
3. Dobrym pomysłem może też być zorganizowanie projekcji filmu przed lub po debatą. Oczywiście napiszcie o tym na plakacie, blogu czy ulotce. Pomoże to zwiększyć widownię.
4. Zaproszcie lokalne media, na pewno zechcą poinformować o waszym przedsięwzięciu.
5. Zapraszając media i publiczność informujcie przede wszystkim o najbardziej znanym uczestniku debaty.
6. Możecie też przeprowadzić badania opinii publicznej, przy okazji informując, gdzie zostaną zaprezentowane ich wyniki. Na przykład: organizujecie debatę o recyklingu w celu podniesienia wiedzy na temat ilości śmieci na świecie i zgłoszenia postulatów zaopatrzenia szkoły w kosze na odpady surowcowe. Możecie wcześniej zrobić wśród uczniów krótką sondę, pytając „czy używałeś/używałaś pojemników do segregacji odpadów, gdyby pojawiły się na terenie szkoły?” Podliczcie odpowiedzi pozytywne i negatywne i przedstawcie wynik na początku debaty! Pamiętajcie: przeprowadzając sondę najlepiej zadawać pytania zamknięte, na które odpowiedź brzmi tak/nie, wiem/nie wiem. To bardzo ułatwia liczenie głosów.

ETAP REALIZACJI

1. Na 3 dni przed debatą prześlijcie jej harmonogram – z tytułem prezentacji, imieniem i nazwiskiem prelegenta, czasem wystąpienia – do prelegentów i ważniejszych osób z publiczności. To dobra forma przypomnienia.
2. Tuż przed debatą harmonogram wyświetlcie na ekranie lub napiszcie na dużej kartce papieru czy tablicy, aby uczestnicy wiedzieli, co następuje po kolei.
3. Rozpocznijcie od przypomnienia celu spotkania (patrz: 7 powodów, dla któ-

rych warto debatować).

4. Każdą debatę kończcie podsumowaniem. Jeśli planujecie kolejną, od razu ją zapowiedzcie!
5. Wykorzystajcie obecność przedstawicieli władz szkoły czy gminy – możecie im wręczyć podpisany przez was apel, prośbę czy petycję.

CO PO DEBACIE?

Część 5 /CO PO DEBACIE?

WNIOSKI Z DEBATY SĄ CENNE NIE TYLKO DLA WAS, ALE TAKŻE DLA INNYCH

Dlatego podzielcie się nimi. Jeśli po debacie okazało się, że wiele osób chce, aby w waszej okolicy powstały ścieżki rowerowe – napiszcie petycję i przekażcie ją władzom gminy. Im więcej podpisów, tym większa ranga – dlatego nie bójcie się wyjść na ulicę i prosić mieszkańców o poparcie waszej sprawy. Bądźcie medialni – nagłaśnijcie waszą pracę, tak by zauważali ją inni – mieszkańcy, dziennikarze, władze. Prowadźcie nadal bloga – opiszcie kolejno etapy waszej pracy, wstawcie zdjęcia, filmiki itp. Ostateczna decyzja, to czym szczególnie się zajmiecie i jakich będziecie szukać sojuszników, zależy od wyniku debaty. Może wszyscy zgodzicie się z jedną opinią, może pojawią się dylematy trudne do rozwiązania i pytania, na które nie znacie odpowiedzi? To powinno zmotywować was do kontynuowania pracy i rozwijania projektu, dzięki któremu rozwiążecie te problemy.

zakończenie

W najkrótszej możliwej formie przedstawiliśmy wam sposób na zorganizowanie ciekawego spotkania poświęconego problemom współczesnego świata, tego tuż obok i tego odległego. Wiecie już, jak przygotować się od strony technicznej, jakie tematy poruszać, gdzie szukać inspiracji, z kim i na jakie tematy rozmawiać. Wiecie także, że debata może stać się impulsem do kolejnych działań.

Wykorzystajcie to!

njb

NAJCIEKAWSZE ŹRÓDŁA WIEDZY

...na temat organizacji debat:
www.ceo.org.pl/porta1/b_fs_materialy_pomocnicze_doc?docId=49376

...na temat energii i zmian klimatu:
www.ceo.org.pl/porta1/b_spe_kopalnia_wiedzy

www.dlaklimatu.pl/Male-ABC-ochrony-klimatu

Autorzy: Nina Józefina Bąk, Zuza Naruszewicz
Redakcja i korekta: Marcelina Metera
Projekt graficzny i skład: rzeczyobrazkowe.pl
Wydawca: Fundacja Centrum Edukacji Obywatelskiej
Warszawa 2011

Publikacja bezpłatna, udostępniana na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska. Dozwolone jest jej kopiowanie i wykorzystywanie w celach niekomercyjnych, z podaniem autorstwa. W publikacji nie wolno wprowadzać zmian, przekształcać utworu ani tworzyć nowych dzieł na jego podstawie.

Fundacja Centrum Edukacji Obywatelskiej jest niezależną instytucją edukacyjną. Upowszechnia wiedzę, umiejętności i postawy potrzebne w budowaniu społeczeństwa obywatelskiego. Wprowadza do szkół programy, które podnoszą efektywność kształcenia, pomagają młodym ludziom rozumieć świat, rozwijają krytyczne myślenie, wiarę we własne możliwości, zachęcają do angażowania się w życie publiczne oraz działania na rzecz innych.

Więcej informacji na www.ceo.org.pl/energia oraz www.edukacjaekologiczna.org

Publikacja powstała w ramach projektu Szkoła pełna energii realizowanego dzięki współfinansowaniu Komisji Europejskiej. Ministerstwo Spraw Zagranicznych oraz Komisja Europejska nie ponoszą odpowiedzialności za treść niniejszej publikacji.

